

Kerstening en ontkerstening in het geschiedenisonderwijs in Nederland vanaf 1978

Inleiding

De relatief snelle secularisatie van Nederland in de tweede helft van de twintigste eeuw heeft om begrijpelijke redenen sterk de aandacht getrokken. Een land met goed georganiseerde kerken en een hecht in het openbare leven verankerde christelijke politiek veranderde binnen luttele decennia in een samenleving waarin het christendom zich aan de marge lijkt te bevinden, zowel getalsmatig als cultureel. In dit artikel wil ik dit fenomeen benaderen vanuit het onderwijs. Wat is het beeld dat leerlingen in het geseculariseerde Nederland vanaf het laatste kwart van de twintigste eeuw in het basisonderwijs meekrijgen van de geschiedenis van de godsdienst in dit deel van de wereld? Om praktische redenen beperk ik mij daarbij tot het beeld dat in de handboeken wordt geschetst van de kerstening en de voorgeschiedenis daarvan.

Schoolboekjes uit achtereenvolgens de jaren 1978, 1987, 2001 en 2014 schetsen een opmerkelijk consistente visie op religie in Nederland in het tijdvak 250-650 AD. Het gaat mij in deze bijdrage niet zozeer om het bepalen van de historische en archeologische juistheid van dit beeld, als wel om de achterliggende manier van kijken naar geschiedenis en kerkgeschiedenis. In het behandelde tijdvak komt niet alleen religie aan de orde zoals die 'van nature' in de mens geacht wordt aanwezig te zijn, maar doet ook het christendom zijn intrede in Nederland. In het schoolonderwijs gaat het dus om een belangrijk moment: de behandeling van latere kerkgeschiedenis is afhankelijk van postulaten die hier worden geïntroduceerd. Deze aannamen hebben te maken met enkele algemene eigenschappen die met menselijke religiositeit in verband gebracht worden én met kenmerken die vanaf het eerste begin als karakteristiek beschouwd worden voor het christendom.

Tussen 250 tot 650 AD vallen volgens de handboeken in het geschiedenisonderwijs vier periodes te onderscheiden. Als eerste een tijdvak waarin de Romeinse legereenheden wegtrekken uit het zui-